

BÖLÜM 1

AYDINLIK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE ÖRGÜTSEL YANSIMALARI¹

Neslihan YILDIZ²

Fikret SÖZBİLİR³

KİŞİLİK İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Örgütsel davranış literatüründe kişilik kavramı ile ilgili çalışmalar baz alındığında çoğunlukla kişiliğin beş farklı özelliği temel alınarak bu çalışmaların yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Bu beş farklı özellik olan; çıkarıcılık, bencil olmak, manipülatif davranmak, kendini beğenmişlik ve duyarsızlık kişilik özelliklerinin karşılığı olmayan diğer özellikler ile ilgili çalışmaların ise literatürde ağırlık kazanmaya başladığı görülmektedir (Polatçı, 2020).

Son yıllarda bireylerin sosyal hayatlarında agresif özelliklerinin temelini oluşturan kişiliklerindeki karanlık tarafın incelenmesine yönelik psikolojik araştırma ve incelemelerin arttığı gözlenmektedir. Paulhus ve Williams da kişiliğin bu agresif tarafına yönelerek 2002 yılında karanlık kişilik kavramını literatüre dahil etmişlerdir (Polatçı, 2020).

Bireylerin agresif davranışlarını karşılayan karanlık kişilik özelliklerinin varlığı, araştırmacıları bu kavramın tersini simgeleyen aydınlık kişiliğin de var olabileceği ve üzerine çalışmalar yapılabileceği görüşüne yönlendirmiştir. Ancak literatür incelendiğinde kişiliğin pozitif yönünü ifade eden ve prososyal davranışlar olarak betimlenen kişilik özellikleri üzerinde, karanlık kişilik kavramı kadar durulmadığı gözlemlenmektedir (Johnson, 2018). Bu çalışmada aydınlık kişilik; kişilik ve karanlık kişilik kavramları ışığında incelenecek ve aydınlık kişiliğin daha iyi anlaşılabilmesi sağlanacaktır.

¹ Bu çalışma yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Bilim Uzmanı, Bağımsız Araştırmacı, nesli.yildiz2500@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-5844-4817

³ Prof. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Organizasyon AD., fssozbilir@artvin.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2665-1795

ise Tekeş ve Bıçaksız, üzerinde çalışma yapılan Kaufman, Yaden, Hyde ve Tsukayama'nın geliştirmiş oldukları aydınlık kişilik ölçeğinin Türkçeye uyarlanmış halinin yeterli geçerlilik ve güvenilirlik şartlarını sağladığını tespit etmektedirler (Tekeş & Bıçaksız, 2021)

Son olarak 2022 yılında Erhan, örgütler açısından faydalı olabilecek iyi niyetli ve gönüllü davranışların temelini oluşturan yapıcı sapma davranışının öncülü olan kişilik değişkenini, karanlık ve aydınlık üçlü özellikleri olarak ele almakta ve çalışmasına konu etmektedir. Erhan havacılık sektöründe işgören 345 kişinin katılımıyla yaptığı araştırma neticesinde karanlık kişilik özellikleri ile yapıcı sapma davranışı arasında negatif yönlü bir ilişki saptamakta iken aydınlık kişilik özellikleri ile yapıcı sapma davranışı arasında ise pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmektedir. Ayrıca Erhan, aydınlık üçlü ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin yapıcı sapma davranışını açıklama gücünün görece düşük olduğunu belirtmektedir (Erhan, 2022).

KAYNAKLAR

- Akdemir, A., Üler, E. ve Gülenç, S. (2023). "Aydınlık Üçlü" Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkileri. (Ed. Prof. Dr. Ali Akdemir), *Örgütlerin Yönetimine Yeni Yaklaşımlar (141-162)*. Çanakkale: Holistence Publications.
- Andrews, K. (2019). *The Dark Triad Sums Up Psychopaths But The Light Triad Defines Saints*. (19/06/2023 tarihinde <https://www.abc.net.au/news/science/2019-05-16/psychopaths-narcissm-the-dark-triad-fascinate-us-the-light-triad/11093104> adresinden ulaşılmıştır.)
- Atay, S. (2009). "Narsistik Kişilik Envanteri'nin Türkçeye Standardizasyonu." *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), ss. 181-196.
- Babiak, P. ve Hare, R. D., (2007). *Snakes in Suits-When Psychopaths Go To Work*. Newyork: Harper Business
- Bailey, C. (2015). "Psychopathy, Academic Accountants' Attitudes Toward Unethical Research Practices and Publication Success." *The Accounting Review*, 90(4), ss. 1307-1332.
- Carter, G., Campbell, A. ve Muncer, S. (2014). "The Dark Triad Personality: Attractiveness to Women." *Personality and Individual Differences*, 56, ss. 57-61.
- Cihangiroğlu, N. (2012). "Narsistik Kişilik ile Kurumsal Bağlılık Arasında Bir İlişki Var mıdır?" *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(2), ss. 119-126.
- Çiçek, İ. ve Aslan, A. (2020). «Kişilik Ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri: Kuramsal Bir Çerçeve.» *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), ss. 137-147.
- Dameyer, J. J. (2001). *Psycho Evaluation of the Riso – Hudson Enneagram Type Indicator*. California Institute of Integral Studies. San Francisco University. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- D'Souza, M., Jones, D., Franco de Lima, G. (2019). "Eu Ganho, A Empresa Ganha Ou Ganhamos Juntos? Traços Moderados Do Dark Triad E A Maximização De Lucros Endereço Para Correspondência." *Revista Contabilidade and Finanças*, 30, ss. 123-138.
- Erdoğan, İ. (1983). *İşletmelerde Davranış*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Erhan, T. (2022). "Karanlık ve Aydınlık Üçlü Kişilik Özellikleri Bağlamında Yapıcı Sapma Davranışı: Havacılık Çalışanları Üzerine Bir Araştırma." *Havacılık Araştırmaları Dergisi*, 4(1), ss. 147-163.
- Eroğlu, F. (1998). *Davranış Bilimleri*. (4). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Fernie, B., Fung, Á. ve Nikcevic, A. (2016). "Different Coping Strategies Amongst Individuals with Grandiose and Vulnerable Narcissistic Traits." *Journal of Affective Disorders* (205), ss. 301-305.
- Gerymski, R. ve Krok, D. (2019). "Psychometric Properties and Validation Of The Polish Adaptation

- Of The Light Triad Scale.” *Current Issues In Personality Psychology*, 7(4), ss. 342-354.
- Giammarco, E. ve Vernon, P. (2014). “Vengeance and the Dark Triad: The Role of Empathy and Perspective Taking in Trait Forgiveness.” *Personality and Individual Differences*, 67, ss. 23-29.
- Heijnis, T. (2009). *The Dark Side of Personality and Counterproductive Behavior*, Unpublished Master Thesis, University of Amsterdam, Netherland.
- Hellriegel, D., Slocum, J. W. JR., ve R.W. Woodman. (1992). *Organizational Behavior*. (6). Newyork: West Publication Company.
- Johnson, L. (2018). *The Light Triad Scale: Developing and Validating a Preliminary Measure of Pro-social Orientation*. The University of Western Ontario Yüksek Lisans Tezi: Electronic Thesis and Dissertation Repository 5515.
- Jonason, P., Wee, S. ve Norman, P. (2015). “Competition, Autonomy and Prestige: Mechanisms Throug Which the Dark Triad Predict Job Satisfaction.” *Personality and Individual Differences*, 72, ss. 112-116.
- Jones, D. ve Weiser, D. (2014). “Differential Infidelity Patterns Among The Dark Triad.” *Personality and Individual Differences*, 57, ss. 20-24.
- Judge, T. ve Lepine, J. (2007). “The Bright and Dark Sides of Personality: Implications For Personnel Selection in Individual and Team Contexts.” *Research Companion To The Dysfunctional Workplace: Management Challenges and Symptoms*, ss. 332-355.
- Kale, N. (2019). Hümanizm. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 25(2), ss. 763-770.
- Kanten, P. (2014). “Narsistik Kişilik Özelliğinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Üzerindeki Etkisinde Örgüt İkliminin Düzenleyici Rolü.” *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 29(2), ss. 160-184.
- Kanten, P., Yeşiltaş, M. ve Arslan, R. (2015). “Kişiliğin Karanlık Yönünün Üretkenlik Karşıtı İş Davranışlarına Etkisinde Psikolojik Sözleşmenin Düzenleyici Rolü.” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), ss. 366-391.
- Kasatura, İ. (1998). *Kişilik ve Özgüven*. (1). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kaufman, S., Yaden, D., Hyde, E. (2019). “The Light vs. Dark Triad of Personality: Contrasting Two Very Different Profiles of Human Nature.” *Frontiers in Psychology*, 10, ss. 1-26.
- Koca, E. (2019). “Hümanizm Üzerine Bir Tez.” *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 9(4), ss. 941-957.
- Köknel, Ö. (1997). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Lukic, P. ve Zivanovic, M. (2021). “Shedding Light on the Light Triad: Further Evidence on Structural, Construct and Predictive Validity of the Light Triad.” *Personality and Individual Differences*, 178, 110876. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110876>
- Murat, G. ve Börü, D. (2017). “Karanlık Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Sinizm Üzerindeki Etkisi.” 5. *Örgütsel Davranış Kongresi*, Antalya ss. 1-9.
- Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Kadak, M. (2012). «Kişilik Gelişimi.» *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), ss. 566-589.
- Özsoy, E. ve Ardic, K. (2020). «Çalışanların Karanlık Kişilik Özelliklerinin Tükenmişliğe Etkisinde Genel Öz-Yeterliliğin Düzenleyici Rolü.» *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), ss. 145-154.
- Özsoy, E. ve Yıldız, G. (2013). «Kişilik Kavramının Örgütler Açısından Önemi: Bir Literatür Taraması.» *İşletme Bilimi Dergisi*, 1(2), ss. 1-12.
- Özsoy, E., Rauthmann, J., Jonason, P. (2017). «Reliability and validity of the Turkish versions of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T) and Single Item Narcissism Scale (SINS-T).» *Personality and Individual Differences*, 117, ss. 11-14.
- Pilch, I. ve Turska, E. (2015). “Relationships Between Machiavellianism, Organizational Culture and Workplace Bullying: Emotional Abuse from the Target’s and the Perpetrator’s Perspective.” *Journal of Business Ethics*, 128, ss. 83-93.
- Polatçı, S. (2020). *Kurumsal Temelleriyle Örgütsel Davranış Ölçekleri Rehberi*. (1). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Polatçı, S. ve Yeloğlu, H. (2021). “Karanlık ve Aydınlik Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Niyeti

- Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.” *Journal of Organizational Behavior Review*, 3(1), ss. 73-87.
- Rauthmann, J. ve Kolar, G. (2012). “How “Dark” are The Dark Triad Traits? Examining the Perceived Darkness of Narcissism, Machiavellianism and Psychopathy.” *Personality and Individual Differences*, 53(7), ss. 884-889.
- Robbins, S. ve Judge, T. (2012). *Örgütsel Davranış (14. Basımdan Çeviri)*. (Çev. Ed. İnci Erdem). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sijtsema, J., Garofalo, C., Jansen, K. (2019). “Disengaging from Evil: Longitudinal Associations Between the Dark Triad, Moral Disengagement and Antisocial Behavior in Adolescence.” *Journal of Abnormal Child Psychology*, 47, ss. 1351-1365.
- Smith, M., Hill, A., Wallace, C. (2017). “Upsides to Dark and Downsides to Bright Personality: A Multidomain Review and Future Research Agenda.” *Journal of Management*, 44(1), ss. 1-27.
- Spain, S., Peter, H. ve Lebreton, J. (2014). “The Dark Side of Personality at Work.” *Journal of Organizational Behavior*, 35(1), ss. 41-60.
- Tekeş, B. ve Bıçaksız, P. (2021). “Aydınlık Üçlü (Light Triad) Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi.” *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(3), ss. 535-556.
- Variş, F. (1994). *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Wai, M. ve Tiliopoulos, N. (2012). “The Affective and Cognitive Empathic Nature of the Dark Triad of Personality.” *Personality and Individual Differences*, 52(7), ss. 794-799.
- Walter, H., Anderson, C. ve Martin, M. (2005). “How Subordinates’ Machiavellianism and Motives Relate to Satisfaction With Superiors.” *Communication Quarterly*, 53(1), ss. 57-70.
- Yanbastı, G. (1996). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. (2020). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Zel, U. (2001). *Kişilik ve Liderlik: Evrensel Boyutlarıyla Yönetiş Açısından Araştırmalar, Teoriler ve Yorumlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.